

ET

ET

ET

EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON

Brüssel 15.12.2008
KOM(2008) 850 lõplik

**KOMISJONI ARUANNE
NÕUKOGULE, EUROOPA PARLAMENDILE
NING EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE**

ÜHINEMISEELSE ABI RAHVASTAMISVAHENDI (IPA) 2007. AASTA ARUANNE

{SEK(2008) 3026}

Sissejuhatus

Alates 1. jaanuarist 2007 toimub ELi-poolne ühinemiseelne rahastamine ühtse vahendi – ühinemiseelse abi rahastamisvahendi (IPA) – kaudu, mis loodi nii kandidaatriikidele kui ka potentsiaalsetele kandidaatriikidele sihtotstarbelise toetuse maksmiseks. IPA (nõukogu määrus nr 1085/2006, 17. juuli 2006) asendab varasemad ühinemiseelsed rahastamisvahendid Phare, ISPA, SAPARDi, Türgi ühinemiseelse rahastamisvahendi ning Lääne-Balkani rahastamisvahendi CARDS. Ühinemiseelse abi rahastamisvahendi lähtesumma ajavahemikul 2007–2013 on 11 468 miljonit eurot.

IPA eesmärk on eesmärgipärase abi pakkumine riikidele, kes on kandidaadid või potentsiaalsed kandidaadid ELi liikmeks saamisel. Et iga riik saavutaks oma eesmärgi kõige tõhusamal moel, koosneb IPA viiest erinevast rahastamisvahendist:

I. üleminekuabi ja institutsioonide väljaarendamise rahastamisvahend, mille eesmärk on rahastada institutsioonide väljaarendamise meetmeid ja nendega seotud investeeringuid;

II. piiriülese koostöö rahastamisvahend, millega toetatakse piiriülest koostööd kandidaatriikide / potentsiaalsete kandidaatriikide vahelistel ning nende ja ELi riikide vahelistel piiridel. Kõnealusest rahastamisvahendist võidakse rahastada ka abisaajate riikide osalemist struktuurifondide riikidevahelistes koostööprogrammides ning Euroopa naabruspoliitika ja partnerluse rahastamisvahendi merepiirkonna programmides;

III. regionaalarengu rahastamisvahend, millest rahastatakse transpordi, keskkonna, piirkondliku konkurentsivõime jms valdkondade investeeringuid ja tehnilist abi;

IV. inimressursside arendamise rahastamisvahend, mille eesmärk on tugevdada inimkapitali ja aidata võidelda tõrjutusega;

V. maaelu arengu rahastamisvahend, mis jälgendab ühinemisjärgseid maaelu arengu programme, rahastades nende programmidega samalaadseid, kuid väiksema ulatusega maaelu arengu meetmeid.

I ja II rahastamisvahend on kättesaadavad kõigile abisaajatele riikidele. II, IV ja V rahastamisvahend on kättesaadavad üksnes kandidaatriikidele ning nende eesmärk on jälgendada struktuurifonde, Ühtekuuluvusfondi ja Maaelu Arengu Fondi, valmistades abisaajaid riike töö käigus õppimise teel ette nende fondide ühinemisjärgseks haldamiseks. See eeldab, et riigil oleks haldussuutlikkus ja struktuurid abi haldamise kohustuse võtmiseks. Potentsiaalsetele kandidaatriikidele suunatud piirkondlikke, inimressursside ja maaelu arengu meetmeid rakendatakse üleminekuabi ja institutsioonide väljaarendamise rahastamisvahendi kaudu.

Käesolev aruanne käsitleb IPA rakendamist 2007. aastal. Üksikasjalikud andmed IPA programmide kohapealse rakendamise ja järelevalve ning nimetatud programmide tulemuste hindamise kohta on käesolevas aruandes mõnevõrra piiratud seetõttu, et 2007 oli IPA programmide koostamise esimene aasta. Enamik programme võeti vastu aasta lõpupoole ja nende tegelik rakendamine algab 2008. aastast.

1. ARUANDEAASTA

1.1. Laienemisprotsessi peamised saavutused

2007. aastal saavutati edu uue laienemiskonsensuse alusel, mille Euroopa Ülemkogu määras kindlaks 2006. aasta detsembris. Aasta algas Bulgaaria ja Rumeenia ühinemisega ELiga. Aasta jooksul tehti olulisi edusamme ka Türgis ja Lääne-Balkani riikides: ühinemisläbirääkimiste ning stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi edusammud, Kosovo staatust käsitlevad läbirääkimised ning uue rahastamisvahendi IPA käivitamine.

Komisjon esitles 6. novembril iga-aastast strategiadokumenti koos riikide arenguaruannetega ning assotsieerimise / Euroopa partnerluse loomise ettepanekutega kandidaatriikide / potentsiaalsete kandidaatriikide¹ ja ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooniga 1244/99 reguleeritud Kosovo kohta². Komisjoni strategiadokumendis kinnitati laienemisstrateegia põhimõtteid ja eesmärgi. Selles juhiti tähelepanu paljudele olulistele väljakutsetele asjaomastes riikides. Strategiadokumendi kohaselt pööratakse juba varakult senisest suuremat tähelepanu peamistele valitsemisküsimustele, sealhulgas institutsioonide ülesehitamisele, kohtu- ja haldusreformile ning organiseeritud kuritegevuse ja korrupsiooni ärahoidmisele. Kõnealune lähenemisviis on kooskõlas soovitud, mis tulenevad peadirektoraadi sisehinnangust avaliku halduse reformile laienemisprotsessis osalevates riikides.

Ühinemisläbirääkimised Horvaatia ja Türgiga jätkusid edukalt. Horvaatia läbirääkimiste käigus oli 2007. aasta detsembriks avatud 16 peatükki, millest kaks suleti ajutiselt. Türgi läbirääkimistel avati kuus peatükki, millest üks suleti. Vastavalt nõukogu 2006. aasta detsembri järeldustele ei avata Türgi läbirääkimistel kaheksat peatükki enne, kui Türgi on rakendanud assotsieerimislepingu lisaprotokollid. Laienemise peadirektoraat jälgis Türgiga sõlmitud assotsieerimislepingu ning Horvaatia ja endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigiga sõlmitud stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu rakendamist. Mitte ükski neist kolmest riigist ei teinud seatud prioriteetide saavutamiseks piisavaid edusamme.

Küll aga tegid kandidaatriigid 2007. aastal olulisi edusamme struktuurifondide eelkäijate – IPA III ja IV rahastamisvahendi – rakendamiseks vajalike struktuuride ja haldussüsteemide loomisel. Kõnealused struktuurid mängivad põhirolli töö käigus õppimise teel ettevalmistuste tegemisel ühenduse ühtekuuluvuspoliitika ja selle instrumentide rakendamiseks ühinemisel.

2007. aastal tehti edusamme stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingute sõlmimise suunas Lääne-Balkani riikidega. Albaania jätkas vahelepingu rakendamist. Montenegroga sõlmiti stabiliseerimis- ja assotsieerimisleping 2007. aasta oktoobris. Serbiaga jätkusid 2007. aasta juunis stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu läbirääkimised, mille tulemusena leping parafeeriti novembris. Stabiliseerimis- ja assotsieerimisleping Bosnia ja Hertsegoviinaga parafeeriti detsembris. Nende lepingute sõlmimiseks tuli täita asjaomased tingimused.

Komisjon jätkas Lääne-Balkani riikide stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi edendamist ning Thessaloniki tegevuskava rakendamise koordineerimist. Viisalihtsustus- ja

---

¹ Kandidaatriigid: Horvaatia, endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik, Türgi.

Potentsiaalsed kandidaatriigid: Albaania, Bosnia ja Hertsegoviina, Montenegro, Serbia.

² ÜRO Julgeolekunõukogu 10. juuni 1999. aasta resolutsioon 1244.

tagasivõtulepingud olid 2007. aasta lõpuks sõlmitud Albaania, Bosnia ja Hertsegoviina, endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi, Montenegro ja Serbiaga. Strateegiadokumendis teatati dialoogi algatamisest viisavabaduse tingimuste arutamiseks ja täiendavate kõrgharidusstipendiumide määramiseks kõnealuse piirkonna üliõpilastele.

Kosovo staatust käsitlevad läbirääkimised ÜRO Peasekretäri erisaadiku Martti Ahtisaari egiidi all lõpetati 2007. aastal, kuid lõplikku lahendust Kosovo staatuse kohta ei saavutatud. Kokkulepet ei saavutatud ka selle järgnenud, Kosovo staatust käsitlevatel kahepoolsetel otseläbirääkimistel, mida vahendas ELi, Ameerika Ühendriikidest ja Venemaast koosnev rahvusvaheline kolmik. Komisjon pakkus seoses Kosovo staatuse protsessiga endiselt nõu ja tuge.

Kagu-Euroopa koostööprotsessi tippkohtumisel Zagrebis 2007. aasta mais otsustati, et vastutus piirkondliku koostööprotsessi juhtimise eest peab liikuma piirkondlikule tasandile. Stabiilsuspakt on lähedal oma eesmärgi täitmisele ning see asendatakse Kagu-Euroopa koostööprotsessiga seotud uue piirkondliku koostöönõukoguga. Koostöönõukogu peasekretär on ametisse nimetatud ja sekretariaadi asukohaks on määratud Sarajevo. Juulis jõustus uus Kesk-Euroopa vabakaubandusleping (CEFTA).

2007. aastal võeti edukalt kasutusele uus ühinemiseelse abi rahastamisvahend IPA. Kandidaatriikidele 2007. aastal antavaks rahaliseks abiks võeti järgmised kulukohustused: Türgi – 497,2 miljonit eurot, Horvaatia – 141,2 miljonit eurot ja endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik – 58,5 miljonit eurot. IPA rahaeraldised potentsiaalsetele kandidaatriikidele olid järgmised: Albaania – 61,0 miljonit eurot, Bosnia ja Hertsegoviina – 62,1 miljonit eurot, Kosovo – 68,9 miljonit eurot, Montenegro – 31,4 miljonit eurot ja Serbia – 189,7 miljonit eurot. Lisaks võeti 109,0 miljoni euro suurune kulukohustus regionaalkoostöö ning mitut riiki hõlmavate horisontaalsete programmide elluviimiseks, millest saavad kasu nii kandidaatriigid kui ka potentsiaalsed kandidaatriigid.

Jätakuvalt oli prioriteediks laienemisalane teavitustöö. EL 10 laienemise kolmandat aastapäeva tähistati 1. mail muu hulgas järgmiste üritustega: juhtumiuuringutele pühendatud eraldi jaotis EUROPA veebilehel, samuti faktide ja näitajate jaotis ning pildigalerii; audiovisuaalne materjal *Europe by Satellite*'is, ajakirjanikele korraldatud külastused kolme uude liikmesriiki ja seitsme liikmesriigi kaubanduskojaga koostöös korraldatud seminaride seeria.

Komisjon alustas tööd uue kodanikuühiskonna rahastamisvahendiga, mis keskendub kolmele sekkumisvaldkonnale: i) kohalike kodanikualgatuste ja suutlikkuse arendamise toetamine, ii) inimestevahelise dialoogi programm, mille käigus eri sidusrühmadele tutvustatakse ELi poliitikat, institutsioone ja organeid, ning iii) (rahvusvaheliste) partnerlusmeetmete toetamine.

1.2. Nõukogu peamised järeldused 2007. aastal

2007. aasta detsembri üldasjade ja välissuhete nõukogu tervitas laienemisstrateegiat järgmiste järeldustega 2007. aasta laienemisstrateegia kohta:

„Kooskõlas uue laienemisstrateegiaga, milles lepiti kokku 2006. aasta detsembri Euroopa Ülemkogus, ja nõukogu 11. detsembri 2006. aasta järeldustega, tervitab nõukogu komisjoni 6. novembri teatist „Laiemisstrateegia ja peamised väljakutsed aastateks 2007–2008” ning võtab arvesse selles sisalduvat analüüsi ja soovitusi. Uuendatud laienemiskonsensus, mis lähtub kohustuste, õiglase ja range tingimuslikkuse ning parema teavitamise ühendamisest, koos suutlikkusega uusi liikmeid lõimida on jätkuvalt ELi laienemisstrateegia alus.

Laienemisprotsessi kõrgem kvaliteet tagab, et laienemine edendab jätkuvalt rahu, demokraatiat ja stabiilsust kogu mandril ning toob konkreetset kasu suurenenud kaubanduse, investeringute ja majanduskasvu näol.

Järgmine aasta on ELi laienemisstrateegia edasise konsolideerimise ja rakendamise ning Lääne-Balkani üleminekuprotsessi toetamise seisukohalt ülioluline. Nõukogu tuletab meelde mitmeid sel teemal tehtud ettepanekuid ja asjaolu, et Lääne-Balkani tulevik on seotud Euroopa Liiduga. Seetõttu on uuendatud konsensuse järjekindel rakendamine tähtsam kui kunagi varem.

Nõukogu kinnitab veel kord, et läbirääkimiste tempo oleneb eriti läbirääkivate riikide edusammudest sihttasemete avamis- ja sulgemiskriteeriumide saavutamisel ning läbirääkimiste raamistiku nõuete täitmisel, sealhulgas ühinemispartnerluste rakendamisel; neid edusamme hinnatakse iga riigi puhul eraldi. Nõukogu tuletab meelde, et peatükid, mille tehnilised ettevalmistused on lõpetatud, avatakse kehtestatud korras ja kooskõlas läbirääkimiste raamistikega. Sellega seoses ootab nõukogu käesoleva kuu lõpus toimivaid valitsustevahelisi konverentse Türgi ja Horvaatiaga. Väga oluline on ka, et laienemispoliitika säilitaks õiglase ja range tingimuslikkuse läbirääkimiste kõikides etappides. Seoses sellega tervitab nõukogu komisjoni kavatsust jätkata laienemisprotsessi kvaliteedi täiustamist, tegeledes varakult põhiprioriteetidega avaliku halduse, kohtureformi ning korrupsioonivastase võitluse valdkonnas, kasutades täielikult ära sihttasemeid ja mõju uuringuid ning suurendades protsessi läbipaistvust. See aitab tagada üldsuse laia ja pidevat toetust laienemisprotsessile.”

Seejärel kiitis 2007. aasta detsembri Euroopa Ülemkogu eespool osutatud järeldused heaks:

„Euroopa Ülemkogu võtab arvesse komisjoni teatist laienemisstrateegia kohta ning kiidab heaks üldasjade ja välissuhete nõukogu 10. detsembri järeldused.”

2. IPA PROGRAMMIDE KOOSTAMINE JA RAKENDAMINE: ÜLDINE ÜLEVAADE

2.1. Strateegiline planeerimine ja programmide koostamine

Komisjon esitab igal sügisel nõukogule ja parlamendile iga-aastase laienemispaketi (strateegiadokument, eduaruanded, ühinemis- või Euroopa partnerlused ning stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingud), mis sätestab selle ühinemiseelse protsessi üldise strateegilise raamistiku, milles IPA peab tegutsema. Paketti kuulub ka mitmeaastane suunav finantsraamistik (MIFF), mis käsitleb rahaliste vahendite eraldamist riikide ja rahastamisvahendite lõikes vastavalt poliitilises raamistikus kindlaks määratud prioriteetidele.

Strateegilise planeerimise tasandil kehtestab Euroopa Komisjon tihedas koostöös asjaomaste riikidega iga abisaaja riigi kohta mitmeaastase suunava kavandamisdokumendi (MIPD), mis hõlmab kõiki asjaomase riigi suhtes kohaldatavaid IPA rahastamisvahendeid (täiendav MIPD koostatakse regionaalsete ja mitut riiki hõlmavate programmide kohta). MIPDd koostatakse jooksvaks kolmeaastaseks ajavahemikuks ja vaadatakse igal aastal uuesti läbi.

Programmide koostamise tasandil kehtestavad riiklikud asutused riikide ja rahastamisvahendite lõikes – regionaalarengu rahastamisvahendi puhul teemade lõikes – konkreetsete programmid (piiriülese koostöö rahastamisvahendi puhul kahe või enama

abisaaja riigi ning nende ja naaberliikmesriikide ühisprogrammid). Piirkondlike ja horisontaalsete programmide ettepanekud teeb komisjon.

2.1.1. Mitmeaastane suunav finantsraamistik (MIFF)

MIFF on iga-aastase laienemispaketi üks osa, mille eesmärk on anda teavet IPA jaoks eraldatavate vahendite komisjoni ettepaneku kohase suunava jaotuse kohta riikide ja rahastamisvahendite lõikes kolmeaastaseks jooksvaks ajavahemikuks. See ühendab laienemispaketi poliitilist raamistikku eelarvemenetlusega. MIFF kehtestatakse ning esitatakse nõukogule ja Euroopa Parlamendile igal aastal vastavalt IPA määruse (EÜ) nr 1085/2006 artiklile 5.

MIFFi aluseks on kolmeaastane jooksev programmiüksus. Tavaolukorras esitatakse aastate N, N+1 ja N+2 MIFF aasta N-2 viimases kvartalis osana laienemispaketist, mis kujutab endast ettepaneku kohast paketi endas seatud poliitiliste prioriteetide finantstõlgendust, võttes arvesse finantsraamistikku. Viivituste tõttu 2007.–2013. aasta finantsraamistiku kinnitamisel ning IPAt käsitleva määruse vastuvõtmisel ei olnud võimalik esitada 2007.–2009. aasta MIFFi kõnealuse ajavahemiku jooksul. 2007. aasta novembris vastuvõetud MIFF, mis hõlmab aastaid 2008–2010, on seetõttu esimene IPA-le toetuv MIFF ning sellega ajakohastatakse ka 2007. aasta andmed, mis esitati nõukogule ja parlamendile komisjoni 2007. aasta esialgse eelarveprojektiga.

Alltoodud tabelis on andmed 2007. aasta IPA rahaeralduste kohta miljonites eurodes riikide ja rahastamisvahendite lõikes, samuti regionaalsete ja mitut riiki hõlmavate programmide lõikes, nagu need on ajakohastatud 2008.–2010. aasta MIFFis (KOM(2007) 689, vastu võetud 6. novembril 2007).

IPA rahastamisvahend	Albaania	Bosnia ja Hertsegoviina	Horvaatia	Jugoslaavia Makedoonia Vabariik	Kosovo	Montenegro	Serbia	Türgi	Regionaalsed ja horisontaalsed programmid
I rahastamisvahend	54,3	58,1	49,6	41,6	68,3	27,5	181,5	256,7	109,0
II rahastamisvahend	6,7	4,0	9,7	4,2		3,9	8,2	2,1	
III rahastamisvahend			45,1	7,4				167,5	
IV rahastamisvahend			11,4	3,2				50,2	
V rahastamisvahend			25,5	2,1				20,7	
KOKKU	61,0	62,1	141,2	58,5	68,3	31,4	189,7	497,2	109,0

2.1.2. Mitmeaastased suunavad kavandamisdokumendid (MIPD)

MIPDd koostatakse iga riigi ja mitut abisaajat hõlmavate programmide kohta, lähtudes MIFFi rahaeraldistest ja poliitilises raamistikus seatud prioriteetidest. MIPD väljendab komisjoni seisukohta seoses peamiste sekkumisvaldkondade ja prioriteetidega, mille üksikasjalikku käsitlemist programmdokumentides abisaajalt riigilt oodatakse.

Esimesed riigipõhised MIPDd ja mitut abisaajat hõlmavad MIPDd, mis hõlmavad avajavahemikku 2007–2009, koostati 2006. aastal ja 2007. aasta alguses laienemise peadirektoraadi üksuste juhtimisel koostöös asjaomaste rahastamisvahendite eest vastutavate peadirektoraatidega. MIPD kavandite asjus konsulteeriti riikide ametiasutustega, kes kaasati protsessis osalemise tagamiseks väga tihedalt MIPD koostamisse. Kandidaatriikide MIPDde II, IV ja V rahastamisvahendiga seotud jaotiste koostamise eest vastutasid vastavalt regionaalpoliitika peadirektoraat, tööhõive, sotsiaalküsimuste ja võrdsete võimaluste peadirektoraat ning põllumajanduse ja maaelu arengu peadirektoraat. Peale selle konsulteeriti MIPDde koostamisel liikmesriikidega, rahvusvaheliste finantseerimisasutuste ja teiste asjaomaste sidusrühmadega (kodanikuühiskond).

Kõik MIPD, mis hõlmavad ajavahemikku 2007–2009, esitati 2007. aasta esimesel poolel IPA korralduskomiteele vastuvõtmiseks.

2.1.3. Ühtsed strateegilised raamistikud ja mitmeaastaste programmide koostamine (III ja IV rahastamisvahend)

III ja IV rahastamisvahendi puhul kasutatakse samalaadset lähenemisviisi kui struktuurifondide puhul. Strateegiline planeerimine toimub seitsmeaastases raamistikus (2007–2013) ühtsete strateegiliste raamistike näol (samaväärsed struktuurifondide riiklike strateegiliste raamistikega), mille koostavad kandidaatriigid. Kõnealustes dokumentides sätestatakse seitset aastat hõlmav strateegia, mis on viitedokumentiks IPA III ja IV rahastamisvahendi programmide koostamisel. Strateegilisi raamistikke arutatakse komisjoniga, kuid need jäävad riiklikeks dokumentideks. Iga kandidaatriik koostas III ja IV rahastamisvahendi kohta ühtse strateegilise raamistiku ning kooskõlastas selle komisjoniga 2007. aasta esimese poolaasta jooksul. Seejärel koostati III ja IV rahastamisvahendi mitmeaastased programmid – esialgu kolmeaastaseks ajavahemikuks, kuid pikendamisvõimalusega.

Üldpõhimõtted, millest III ja IV rahastamisvahendi ühtsete strateegiliste raamistike ja mitmeaastaste rakenduskavade koostamisel ja heakskiitmisel lähtutakse, on konsulteerimine sidusrühmadega, partnerlus ja kooskõlastamine. Nendes ja teistes valdkondades omandatud hea tava on olulise tähtsusega struktuurifondide samalaadsete strateegiadokumentide ja mitmeaastaste programmide koostamisel ja läbirääkimistel ELiga ühinemisel.

2.1.4. IPA programmid

Iga-aastased ja mitmeaastased programmid kavandatakse vastavalt asjaomastele MIPDdele. I rahastamisvahend rakendatakse iga-aastaste, teised rahastamisvahendid mitmeaastaste programmide kaudu. Komisjon võtab programmid vastu pärast abisaajate riikide ja teiste sidusrühmadega konsulteerimist ning pärast seda, kui ta on saanud positiivse arvamuse liikmesriikide asjaomastelt komiteedelt: I ja II rahastamisvahendi puhul IPA korralduskomiteelt, II ja IV rahastamisvahendi puhul fondide koordineerimiskomiteelt

(COCOF), IV rahastamisvahendi puhul Euroopa Sotsiaalfondi komiteelt ning V rahastamisvahendi puhul maaelu arengu komiteelt.

2.1.4.1. I rahastamisvahend

I rahastamisvahendist antava abi kavandab komisjon iga-aastaste riiklike programmide või regionaalsete või horisontaalsete programmidenä, mida haldab kas komisjon või abisaaja riik või mida hallatakse ühiselt koos teiste rahastajatega. Riiklikud programmid koosnevad rahastamisettepanekutest, mille komisjon koostab abisaaja riigi esitatud või – regionaalsete ja horisontaalsete programmide puhul – komisjoni koostatud projektitoimikute alusel.

Tuumaohutuse ja kiirguskaitse ning hariduse ja tolli valdkonna projektide rakendamist rahastati MIFFis vastuvõetud riiklikest rahaeraldistest, kuid neid projekte rakendatakse keskselt horisontaalsel alusel; seetõttu ei sisaldu nende projektide rahastamine I rahastamisvahendi riiklikes programmides. Tabelis on esitatud projektide toetused riikide lõikes. Üksikasjalikumad andmed on esitatud tehnilise lisa riike käsitlevas jaotises.

	Albaania	Bosnia ja Hertsegoviina	Horvaatia	Endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik	Kosovo	Montenegro	Serbia	Türgi	Piirkondlikud
<i>Riiklik programm</i>	49,3	49,7	45,4	34,9	62,0	23,9	164,8	256,2	
<i>Horisontaalselt rakendatud tuumaohutuse, tolli ja hariduse projektide eraldised</i>	5,0	8,4	4,2	6,7	6,3	3,6	16,7	0,5	
<i>I rahastamisvahend kokku</i>	54,3	58,1	49,6	41,6	68,3	27,5	181,5	256,7	109,0

Albaania 2007. aasta IPA riikliku programmi võttis komisjon vastu 20. septembril 2007. Toetuse kaudu politseimissioonile PAMECA III ja ettevalmistustele ELi rahaliste vahendite detsentraliseeritud haldamiseks aitab programm Albaanial täita poliitilisi kriteeriume. Majanduse valdkonnas toetab programm väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete sektorit ühisprogrammi kaudu, mis viiakse läbi koostöös Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupanga (EBRD). Statistika ühtlustamise ja veemajanduse projektide kaudu ning Albaania maksude peadirektoraadile osutatava toetuse kaudu aitab 2007. aasta IPA Albaanial ka õigusakte *acquis*'ga vastavusse viia.

Bosnia ja Hertsegoviina 2007. aasta IPA riikliku programmi võttis komisjon vastu 20. detsembril 2007. Programm aitab Bosnial ja Hertsegoviinal täita Kopenhaageni kriteeriumide poliitilisi nõudeid, toetades sotsiaalset kaasatust ja sotsiaalset kasu, õigusriiki ning avaliku halduse ja põhiseaduse reformi. Majanduslike kriteeriumide alusel aitab programm kaasa tööjõu ja majanduse arendamisele ning toetab tervishoidu ja haridust. IPA aitab riigil õigusakte *acquis*'ga vastavusse viia, toetades õiguslike raamistike loomist finantssektoris, justiits- ja siseküsimuste valdkonnas ning aidates parandada kvaliteedi infrastruktuuri, energeetikat ja telekommunikatsiooni, samuti statistika- ja infosüsteeme. Peale selle toetab IPA riigi põllumajanduse ja maaelu arengut ning keskkonna- ja transpordisektorit.

Horvaatia 2007. aasta IPA riiklik programm võeti vastu 20. detsembril 2007. Poliitiliste kriteeriumide alusel hõlmab programm korrupsioonivastast võitlust ning aitab teha edusamme inimõiguste ja vähemuste kaitse valdkonnas. Majanduslike kriteeriumide alusel aitab programm parandada ettevõtluskeskkonda. IPA 2007. aasta projektid, mis on seotud võimega täita liikmesusest tulenevaid kohustusi, keskenduvad institutsioonilise ja haldussuutlikkuse arendamisele *acquis'* ülevõtmiseks ja rakendamiseks järgmistes peatükkides: konkurentsipoliitika, infoühiskond ja meedia, põllumajandus, energeetika, sotsiaalpoliitika ja tööhõive, õigus, vabadus ja turvalisus, keskkond, tolliliit.

Tungiva vajaduse tõttu jätkata CARDSi programmi raames politseireformile antud toetust otsustati **endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi** 2007. aasta IPA riiklik programm jagada kaheks osaks. Esimene osa (12 miljonit eurot) hõlmab politseireformi ja projektide ettevalmistamise rahastamisega seotud projekte. Programmi teise osa (22,94 miljonit eurot) võttis komisjon vastu 16. novembril 2007. Teise osa eesmärk on toetada avaliku halduse reformi strateegia rakendamist, kohtureformi ning ELi rahaliste vahendite detsentraliseeritud haldamise suutlikkuse arendamist. Sotsiaal-majanduslike nõuete alusel aitab programm kohalikel omavalitsustel ehitada nii sotsiaalseks kui ka majanduslikuks arenguks hädavajalikku infrastruktuuri. *Acquis'*ga seotud tegevustes osutatakse olulist abi maksuametile, statistikaametile ja tollile. Peale selle toetab programm riigi osalemist teatavates ühenduse programmides.

Montenegro 2007. aasta riikliku programmi võttis komisjon vastu 21. novembril 2007. Poliitiliste kriteeriumide alusel toetab programm kodanikuühiskonda, võitlust organiseeritud kuritegevuse ja korrupsiooni vastu ning kohtureformi. Sotsiaal-majanduslike nõuete alusel toetab programm riikliku kvalifikatsiooniraamistiku loomist, transpordisektori arendamist, sealhulgas Euroopa ühise lennunduslepingu rakendamist, ja energiaturu ühtlustamist. Euroopa standarditega seoses hõlmab programm järgmiste allsektorite projekte: õigusaktide ühtlustamine, veterinaarteenused, statistikaamet MONSTAT, riigihangete süsteem, kvaliteedi infrastruktuur (standardimine ja metroloogia) ning maksuhaldus.

Serbia 2007. aasta riikliku programmi võttis komisjon vastu 20. detsembril 2007. Selle eesmärk on aidata Serbial rakendada ELi nõuete täitmiseks vajalikud reformid, edendada stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi ning luua alus Kopenhaageni kriteeriumide täitmisele. Poliitiliste kriteeriumide kohaselt toetatakse programmi raames järgmisi projekte: omavalitsuste toetamise programm, pagulaste ja riigisisest ümber asustatud isikute toetamine, kohtusüsteemi ja karistussüsteemi tõhustamine ja läbipaistvamaks muutmine, politseireform, ombudsmani ameti ja riigihangete süsteemi loomise toetamine ning kodanikuühiskonna toetamine. 2007. aasta programm paneb suurt rõhku sotsiaal-majanduslikele nõuetele, toetades projekte, mis aitavad kaasa majanduslikule ja sotsiaalsele arengule ning tervishoiusektori reformile. Euroopa standarditega seoses hõlmab programm tolli- ja maksuameti, piirikontrolli ja lennundusstandardite projekte, mille raames muu hulgas toetatakse Euroopa ühise lennunduspiirkonna lepingu rakendamist ning suutlikkuse arendamist maaelu arengu poliitika elluviimiseks.

Türgi 2007. aasta programm võeti vastu 20. detsembril 2007. Poliitiliste kriteeriumide alusel toetatakse vastuvõetud reformide kindlustamist ja nende kohapealse rakendamise parandamist. Muu hulgas toetatakse reformidega seotud justiitsasutusi ning õiguskaitse- ja avaliku halduse organeid. Toetatakse ka naiste õiguste, inimõiguste ja laste õiguste edendamist. Seoses *acquis'* vastuvõtmise ja rakendamisega suunatakse abi nendele valdkondadele, kus tuleb üle võtta ja rakendada suures mahus õigusakte ja mille investeeringuvajadused on samuti suured. 2007. aasta IPA puhul on need valdkonnad:

justiitsküsimused, vabadus ja julgeolek (eriti piirihaldus, samuti rände- ja viisapoliitika); keskkond ning vähemal määral toiduohutus ning toll ja maksundus. Abi antakse ka ühtlustamise ja institutsioonide väljaarendamise tagamiseks energeetika, finantskontrolli, kalanduse, siseturu, sotsiaalpoliitika ja tööhõive, statistika ja transpordi valdkonnas. Kodanikuühiskonna valdkonnas käsitletakse 2007. aastal prioriteetsete küsimustena kultuuri ja kunsti, samuti kalandust ja põllumajandust. Juba olemasolevate abivormide jätkuks toetatakse Türgi osalemist ühenduse programmides ja asutustes, samuti Jean Monnet' stipendiumiprogrammis.

Kosovo IPA I rahastamisvahendi iga-aastase programmi võttis komisjon vastu 28. novembril 2007. Poliitiliste nõuetega seoses keskendub programm ELi poliitiliste kriteeriumide täitmisele ning Kosovo institutsiooniliste, haldus- ja justiitsstruktuuride tugevdamisele. See hõlmab korrupsioonivastast võitlust, inimõiguste ja vähemuste õiguste kaitset ning kodanikuühiskonna tegevuste edendamist. Sotsiaal-majanduslike nõuetega seoses keskendub programm Kosovo investeerimiskliima parandamisele ning väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete toetamisele, maaelu arengu edendamisele, infrastruktuuri arendamisele ja haridussüsteemi kvaliteedi parandamisele. Euroopa standarditega seoses aitab programm tõhustada institutsioonilist suutlikkust, eriti riigihangete, toiduohutuse ja veterinaarteenuste ning energeetikasektori standardite valdkonnas.

Mitut abisaajat hõlmava programmi eesmärk on täiendada riiklikke programme ning tugevdada mitmepoolseid kogemusi Lääne-Balkani riikides ja Türgis. Abi osutatakse regionaalsete ja horisontaalsete programmide kaudu. Eriti oluline 2007. aasta programmis on regionaalkoostöö algatuste, piirkondliku avaliku halduse kooli, ajutiste tsiviilvalitsuste, kodanikuühiskonna dialoogi ja arendamise, haridus- ja noorsooprogrammide (Tempus, Erasmus Mundus ja Euroopa Noored), rahvusvaheliste finantseerimisasutuste ning tolli ja maksunduse toetamine.

2.1.4.2. II rahastamisvahend

Piiriülese koostöö rahastamisvahendi eesmärk on tugevdada piiriülest koostööd kohalike ja piirkondlike ühisalgatuste kaudu, mille puhul on ühendatud nii välisabi kui ka majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse eesmärgid. Eelkõige on koostöö suunatud säästva majandusliku ja sotsiaalse arengu soodustamisele piirialadel ning ühiste probleemide lahendamisele sellistes valdkondades nagu keskkond, loodus- ja kultuuripärand, rahvatervis ning organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemine, piiride tõhususe ja turvalisuse tagamine ning piirialade kohaliku tasandi ettevõtjaid hõlmava väikese ulatusega ühistegevuse soodustamisele. Piiriülene koostöö aitab kaasa lepitamisele ja heanaaberlikele suhetele, hõlbustades samas abisaajate riikide lõimumist ELi. Eriti asjakohane on see hiljutise konflikti piirkonnas.

IPA II, piiriülese koostöö rahastamisvahend hõlmab kandidaatriikide / potentsiaalsete kandidaatriikide piiriülest koostööd nii omavahel kui ka naaberliikmesriikidega. Peale selle võib IPA II rahastamisvahendist rahaliselt toetada kandidaatriikide / potentsiaalsete kandidaatriikide osalemist struktuurifondide riikidevahelistes koostööprogrammides (mida rahastab Euroopa Regionaalarengu Fond (ERDF) Euroopa territoriaalse koostöö eesmärgi raames) ning Euroopa naabruspoliitika ja partnerluse rahastamisvahendi merepiirkonna programmides.

Piiriülest koostööd toetatakse II rahastamisvahendist mitmeaastaste piiriüleste programmide raames, mis koostatakse koos osalevate riikidega. IPA abi antakse iga-aastaste rahastamisotsuste alusel, välja antud nende piiriüleste programmide puhul, milles osalevad

liikmesriigid ja mis rakendatakse ühtse lähenemisviisi kohaselt ning kogu ELi toetus programmile kinnitatakse kolme aastat hõlmava mitmeaastase rahastamisotsusega. ERDFi riikidevahelistes programmides või Euroopa naabruspoliitika ja partnerluse rahastamisvahendi merepiirkonna programmides osalemiseks antakse IPA abi iga-aastaste rahastamisotsuste alusel, mis tehakse iga riigi kohta eraldi. Igale riigile 2007. aastal määratud lõplikud assigneeringud IPA II rahastamisvahendist on esitatud jaotises 2.1.1.

IPA II rahastamisvahend toetab **Albaania** osalemist kahes kahepoolses piiriüleses programmis naaberriikidega – kandidaatriigi endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigiga ja potentsiaalse kandidaatriigi Montenegroga. Liikmesriikidega tehtavas piiriüleses koostöös rahastatakse IPA II rahastamisvahendist Albaania–Kreeka kahepoolset programmi ja Albaania osalemist mitmepoolses piiriüleses programmis „Aadria”, milles Albaania, Bosnia ja Hertsegoviina, Horvaatia, Montenegro ning Serbia teevad Aadria mere piirkonnas koostööd Kreeka, Itaalia ja Sloveeniaga. Peale selle rahastatakse IPA II rahastamisvahendist ühepoolset programmi Albaania Kosovoga piirneva Kukesse piirkonna arendamiseks ning Albaania osalemist ERDFi riikidevahelises programmis „Kagu-Euroopa”.

Bosnia ja Hertsegoviina puhul toetatakse IPA II rahastamisvahendist riigi osalemist kolmes kahepoolses piiriüleses programmis Horvaatia, Montenegro ja Serbiaga. Liikmesriikidega tehtavast piiriülesest koostööst rahastatakse IPA II rahastamisvahendist Bosnia ja Hertsegoviina osalemist IPA piiriülese koostöö Aadria mere programmis. Samuti rahastatakse IPA II rahastamisvahendist 2007. aastal Bosnia ja Hertsegoviina osalemist ERDFi riikidevahelises programmis „Kagu-Euroopa”.

Horvaatia osaleb IPA II rahastamisvahendi toetusel kolmes kahepoolses piiriüleses programmis potentsiaalsetest kandidaatriikidest naaberriikide Bosnia ja Hertsegoviina, Montenegro ja Serbiaga. Koos naaberliikmesriikidega osaleb Horvaatia veel kolmes IPA piiriülese koostöö programmis: kahepoolsed programmid Sloveenia ja Ungariga ning mitmepoolne IPA piiriülese koostöö programm „Aadria”. Samuti rahastatakse IPA II rahastamisvahendist Horvaatia osalemist kahes ERDFi riikidevahelises programmis: „Kagu-Euroopa” ja „Vahemeri”.

Endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik osaleb 2007. aastal IPA II rahastamisvahendi toel kahepoolses programmis Albaaniaga ning kahes kahepoolses programmis naaberliikmesriikide Bulgaaria ja Kreekaga. IPA II rahastamisvahendist rahastatakse ka endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi osalemist ERDFi Euroopa territoriaalse koostöö riikidevahelises programmis „Kagu-Euroopa”.

Montenegros seisneb IPA II rahastamisvahend neljas piiriüleses programmis kandidaatriikidest ja potentsiaalsetest kandidaatriikidest naabrite Horvaatia, Serbia, Bosnia ja Hertsegoviina ning Albaaniaga, samuti osalemises IPA piiriülese koostöö Aadria mere programmis koos liikmesriikidega. ERDFi riikidevahelistest programmidest rahastatakse IPA II rahastamisvahendist Montenegro osalemist programmides „Kagu-Euroopa” ja „Vahemeri”.

Serbia osaleb kolmes kahepoolses piiriülese koostöö programmis Montenegro, Horvaatia ning Bosnia ja Hertsegoviinaga, kolmes kahepoolses programmis naaberliikmesriikide Ungari, Rumeenia ja Bulgaariaga ning IPA mitmepoolses piiriüleses programmis „Aadria”. Peale selle rahastatakse IPA II rahastamisvahendist Serbia osalemist ERDFi Euroopa territoriaalse koostöö piiriüleses programmis „Kagu-Euroopa”.

IPA II rahastamisvahendist toetati 2007. aastal **Türgi** ja Bulgaaria vahelist piiriülest programmi. Peale selle anti Türgile IPA II rahastamisvahendist 2007. aastal abi osalemiseks Euroopa naabruspoliitika ja partnerluse rahastamisvahendi merepiirkonna programmis.

2.1.4.3. III, IV ja V rahastamisvahend

III ja IV rahastamisvahendit kavandatakse mitmeaastaste programmidenä, mis esialgu hõlmavad kolme aastat ja mida saab pikendada. Ühtsete strateegiliste raamistike alusel koostavad abisaajad kandidaatriigid asjaomaste sidusrühmadega konsulteerides mitmeaastase rakenduskava (IV rahastamisvahendi) iga rahastamisvahendi või (III rahastamisvahendi) iga teema kohta; seejärel, pärast konsulteerimist asjaomase liikmesriikide komiteega – III rahastamisvahendi puhul fondide koordineerimiskomiteega (COCOF) ning IV rahastamisvahendi puhul COCOFi ja Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) komiteega – lepatakse komisjoniga kokku rakenduskavade ametlikus vastuvõtmises.

III rahastamisvahend hõlmab kolme eraldiseisvat abi valdkonda: transport ja keskkond, mis jälgendavad Ühtekuuluvusfondi projekte liikmesriikides, ning piirkondlik konkurentsivõime, mis hõlmab teatavaid abi valdkondi, mis kuuluvad Euroopa Regionaalarengufondi konkurentsivõime ja tööhõive eesmärgi alla. Seega rakendatakse III rahastamisvahend iga teemat hõlmavate eraldiseisvate programmide kaudu (endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi puhul rakendatakse ajavahemikul 2007–2009 ainult üks keskkonna- ja transpordiprogramm). See tähendas iga riigi puhul eraldi programmide läbirääkimisi ja vastuvõtmist ning samalaadset mõju detsentraliseeritud haldusele üleminekule, nagu kirjeldatud allpool.

Sarnaselt struktuurifondidega luuakse III ja IV rahastamisvahendi mitmeaastaste programmidega stabiilne kolmeaastane finantsraamistik. See on oluline transpordi, keskkonna, piirkondliku konkurentsivõime ja inimressursside arendamise valdkonna keskmise tähtsajaga investeerimisstrateegiade rakendamiseks. Sarnaselt struktuurifondidega kaasneb kõnealuse pikemaajalise finantsraamistikuga range finantsjuhtimine, et tagada abirahade täielik vastuvõtmine, sest vastasel juhul võivad need finantsmäärusega kehtestatud automaatse kulukohustustest vabastamise nõude (N+3) tõttu kaduma minna. Vastavalt MIPDdele oli III, IV ja V rahastamisvahendi alusel mitmeaastaste programmide koostamiseks võimalik kasutada järgmisi ressursse:

Rahastamisvahend /aasta	Horvaatia				Endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik				Türgi			
	2007	2008	2009	Kokku	2007	2008	2009	Kokku	2007	2008	2009	Kokku
III rahastamisvahend	45,1	47,6	49,7	142,4	7,4	12,3	20,8	40,5	167,5	173,8	182,7	524,0
IV rahastamisvahend	11,4	12,7	14,2	38,3	3,2	6,0	7,1	16,3	50,2	52,9	55,6	158,7
V rahastamisvahend	25,5	25,6	25,8	76,9	2,1	6,7	10,2	19,0	20,7	53,0	85,5	159,2

Horvaatia puhul võeti 2007. aastal *III rahastamisvahendi* raames vastu kolm mitmeaastast (2007–2009) rakenduskava, mille kohta COCOF esitas (2007. aasta oktoobris) positiivse arvamuse. Programmid hõlmavad *acquis*'ga seotud investeeringuid keskkonnakaitsetesse (heitvesi, joogivesi ja jäätmekäitlus) ja jätkusuutlikkuse transporti (raudteed ja siseveeteed).

Koos nende, põhiinfrastruktuurile suunatud jõupingutustega, toetatakse täiendavalt ka ebasoodsas olukorras piirkondade tootmisvõimsuse ajakohastamist ja ümberkorraldamist, osutades teenuseid ettevõtetele, eriti väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele.

Horvaatia *IV rahastamisvahendi* mitmeaastane rakenduskava võeti vastu 7. detsembril 2007. Rakenduskaval on neli prioriteetset suunda: töö leidmise hõlbustamine ja pidev tööturule kaasamine; ebasoodsas olukorras inimeste sotsiaalse kaasatuse tugevdamine; inimkapitali ja tööalase konkurentsivõime tugevdamine ning tehniline abi.

Horvaatia mitmeaastane maaelu arengu programm 2007–2013 koostati 2007. aastal, kuid vastu võeti see komisjoni otsusega 25. veebruaril 2008. Programmil on kolm prioriteetset suunda: turu tõhususe ja ühenduse nõuete rakendamise parandamine, ettevalmistav tegevus põllumajanduslike keskkonnameetmete ja kohaliku maaelu arengu strateegiate rakendamiseks ning maapiirkondade majandusliku olukorra arendamine.

Endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi III rahastamisvahendi rakenduskava „Regionaalareng” aastateks 2007–2009 võttis komisjon vastu 29. novembril 2007. Programmi üldeesmärk on toetada riigi jätkusuutlikku arengut transpordi- ja keskkonnainfrastruktuuri parandamise kaudu. Transpordisektorile antav abi keskendub Kagu-Euroopa piirkondliku transpordi põhivõrgustiku jätkuvale arendamisele. Keskkonna valdkonna sihtotstarbelised investeeringud keskenduvad heitveekäitlusele ja tahkete jäätmete käitlusele piirkondades, kus mõju elanikkonnale ja looduskeskkonnale on suurim.

Seoses *IV rahastamisvahendiga* endises Jugoslaavia Makedoonia Vabariigis võeti 2007. aasta detsembris vastu rakenduskava „Inimressursside arendamine”. Rakenduskaval on kolm prioriteetset valdkonda: tööhõive – tuua rohkem inimesi tööturule ja neid seal hoida; haridus ja koolitus – investeeringud inimkapitali hariduse ja kutseoskuste arendamise teel; sotsiaalne kaasatus – võrdsete võimalustega tööturu edendamine.

Endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi mitmeaastane maaelu arengu programm 2007–2013 koostati 2007. aastal, kuid võeti vastu 25. veebruaril 2008 komisjoni otsusega C(2008)677. Programmil on kolm prioriteetset suunda: turu tõhususe ja ühenduse nõuete rakendamise parandamine; ettevalmistav tegevus põllumajanduslike keskkonnameetmete ja kohaliku maaelu arengu strateegiate rakendamiseks ning maapiirkondade majandusliku olukorra arendamine.

Türgi III rahastamisvahendi rakenduskavad võeti komisjoni otsusega vastu 29. novembril 2007 (piirkondliku konkurentsivõime ja keskkonna rakenduskava) ning 7. detsembril 2007 (transpordi rakenduskava). Transpordiprogrammi üldine eesmärk on suurendada Türgi konkurentsivõimet, toetades investeeringuid transpordi infrastruktuuri sektorisse. Programmi raames toetatakse Türgi transpordi infrastruktuuri, sealhulgas eriti riiklike võrkude omavahelist ning üleeuroopaliste võrkudega ühendamist, nende koostalitlusvõimet ja transpordiliikide kombineerimist. Keskkonnaprogrammi eesmärk on suurendada Türgi konkurentsivõimet, toetades investeeringuid keskkonna infrastruktuuri sektorisse, eriti veevarustusse, kanalisatsiooni ja heitveekäitluse ning terviklikku jäätmekäitluse. Piirkondliku konkurentsivõime programmi üldine eesmärk on suurendada Türgi vaeseimate piirkondade konkurentsivõimet ettevõtete toetamise teel. Kõnealune eesmärk saavutatakse nelja konkreetse eesmärgi kaudu: füüsilise ja rahanduse infrastruktuuri parandamine, ettevõtluse edendamine, tööhõive suurendamine tootmissektoris ja tootmisbaasi lisandväärtuse suurendamine.

Türgi IV rahastamisvahendi inimressursside arendamise mitmeaastane rakenduskava võeti vastu komisjoni otsusega 7. detsembril 2007. Rakenduskaval on neli prioriteetset suunda: tööhõive, haridus, kohanemisvõime elukestva õppe edendamise kaudu ning sotsiaalne kaasatus.

V rahastamisvahendi alusel koostas Türgi 2007. aasta maaelu arengu mitmeaastase programmi 2007–2013. Komisjon võttis programmi vastu 25. veebruaril 2008 otsusega C(2008)691. Programmil on kolm prioriteetset suunda: turu tõhususe parandamine ja ühenduse nõuete rakendamine; ettevalmistav tegevus põllumajanduslike keskkonnameetmete ja Leader-lähenemise rakendamiseks ning maapiirkondade majandusliku olukorra arendamine.

2.2. Rakendamisviisid ja -struktuurid

IPA keskne ülesanne on oskusteabe ja kogemuste edastamine abisaajatele riikidele, suurendades riikide vastutust abi rakendamise eest. IPA III ja IV rahastamisvahendi eesmärk on aga valmistada kandidaatriike ette ühenduse ühtekuuluvuspoliitika ja selle vahendite rakendamiseks ja haldamiseks ELiga ühinemisel. Sellepärast toetatakse selliste struktuuride ja süsteemide loomist, mis töö käigus õppimise kaudu tagavad liikmesriikidega koostöös hallatavate struktuurifondide nõuetekohase haldamise ja abi vastuvõtmise. Saadavat kasu tuleb sellepärast hinnata pikema tähtaja jooksul, mis ületab käimasolevate IPA programmide kestuse.

Vahendi kasutamisel oodatakse seetõttu, et IPA haldamise normiks saaks detsentraliseeritud haldamine, mis tähendab, et abisaajate riikide riiklikud asutused võtavad täieliku vastutuse programmide koostamise ja rakendamise eest. Kõnealuse eesmärgi kohene saavutamine oleneb iga abisaaja riigi haldussuutlikkusest ja suutlikkusest tagada asjakohaste haldus- ja kontrollsüsteemide töö. See tähendab, et iga riik peaks kehtestama konkreetseid strateegiaid, tegevuskavad ja ajagraafikud suurema detsentraliseerituse suunas liikumiseks ning samal ajal valmistatakse riikide ametiasutusi ette sellest tuleneva suurema vastutuse võtmiseks.

Potentsiaalsete kandidaatriikide I ja II rahastamisvahendi 2007. aasta programmid (välja arvatud piiriülese koostöö programmid, milles osalevad liikmesriigid ja mille rakendamist hallatakse koostöös liikmesriikidega) rakendatakse peamiselt tsentraliseeritud korras ning selge eesmärgiga aidata riikidel võtta järk-järgult suuremat vastutust ja minna üle detsentraliseeritud haldusele. See tähendab, et programmid rakendab peamiselt kas komisjoni delegatsioon (tsentraliseeritud hajujuhtimine) või rakendavad selle komisjoni peakorterite teenistused (peamiselt mitut abisaajat hõlmavad ja horisontaalsed programmid).

Ettevalmistuste tegemisel haldusvolituste saamiseks on potentsiaalsed kandidaatriigid erinevates etappides; mõned neist on juba asunud looma vajalikke haldusstruktuure ja koostanud detsentraliseeritud haldusele ülemineku kava. Albaania võttis detsembris vastu otsuse, millega luuakse detsentraliseeritud halduse struktuurid ja määratakse kindlaks detsentraliseeritud halduse rollid. Montenegro on koostanud detsentraliseeritud halduse tegevuskava ja ootab akrediteerimist kolme aasta pärast. Serbias on koostatud detsentraliseeritud halduse strateegia ja detsentraliseeritud haldusasutuste suutlikkuse arendamise kavad kavatakse koostada 2008. aastal.

Kandidaatriikide puhul on normiks detsentraliseeritud haldus, mis esialgu toimub komisjoni eelkontrolli all, kuid eesmärk on detsentraliseeritud haldus ilma eelkontrollita. Horvaatia ja Türgi tegid 2007. aastal ettevalmistusi varasemate ühinemiseelsete vahendite alusel antud

detsentraliseeritud rakendussüsteemi (DIS) akrediteerimiselt üleminekuks IPA akrediteerimisele ja detsentraliseeritud halduse volituste saamiseks. Ka endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik valmistus 2007. aastal IPA detsentraliseeritud halduse akrediteerimiseks.

IPA detsentraliseeritud halduse akrediteering on nõutav iga rahastamisvahendi kohta eraldi, III rahastamisvahendi puhul aga iga programmi kohta eraldi. Selle eesmärgi saavutamise aeg võib erineda olenevalt IPA rahastamisvahendist ja abisaaja riigi suutlikkusest. Eelduste kohaselt saab Horvaatia IPA detsentraliseeritud halduse akrediteeringu enne 2008. aasta lõppu ja Türgi 2009. aasta alguses. Endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik peaks kõnealuse eesmärgi saavutama 2009. aasta esimeses pooles. Arvestades aga, et endisel Jugoslaavia Makedoonia Vabariigil ei olnud IPA-eelsete vahendite puhul DISi akrediteeringut, võidakse I ja II rahastamisvahendit rakendada esialgu tsentraliseeritult, kuni asjaomased riiklikud asutused saavad vajaliku IPA akrediteeringu. III, IV ja V rahastamisvahendi rakendamise eelduseks on aga eelnev akrediteerimine. Tuleb märkida, et V rahastamisvahendist antavat abi saab rakendada ainult ilma eelkontrollita detsentraliseeritud halduse kaudu.

Kõikide kandidaatriikide puhul on keskmise tähtajaga eesmärk täielikult detsentraliseeritud haldus, st kohaldatakse ainult komisjoni järelkontrolli.

Mitut abisaajat hõlmavaid programme hallatakse tsentraliseeritult ja rahvusvaheliste organisatsioonidega ühiselt. Tsentraalse haldamise puhul on rakendajaks peamiselt komisjoni peakorterite teenistused. Rahvusvaheliste organisatsioonidega ühine haldamine täiendab kesket haldamist ja seisneb selles, et komisjon haldab rahalisi vahendeid koos rahvusvahelise organisatsiooniga.

3. JÄRELEVALVE JA TULEMUSED

3.1. Järelevalve

Järelevalve üldine eesmärk on suurendada Lääne-Balkani riikidele ja Türgile antava abi asjakohasust, tulemuslikkust, tõhusust, mõju ja jätkusuutlikkust. Järelevalve käigus esitatakse komisjonile korrapärased analüütilised hinnangud projektide ja programmide rakendamise kohta.

Detsentraliseeritud halduse puhul moodustab abisaaja riik IPA järelevalvekomitee, et tagada IPA rahastamisvahendite rakendamise ühtsus ja kooskõlastatus. IPA järelevalvekomitee veendub, et kõigi programmide ja kogu tegevuse rakendamine on rahastamislepingutes ja mitmeaastastes suunavates kavandamisdokumentides seatud eesmärkide saavutamise seisukohalt üldiselt tõhus, kvaliteetne ja ühtne. IPA järelevalvekomitee liikmete hulka kuuluvad komisjoni esindajad, IPA riiklik koordinaator, siseriiklik eelarvevahendite käsutaja, programmide tegevstruktuuride esindajad ning III ja IV rahastamisvahendi puhul strateegiline koordinaator; IPA järelevalvekomitee tuleb kokku vähemalt üks kord aastas.

IPA järelevalvekomiteed abistavad iga IPA rahastamisvahendi või programmi raames moodustatud valdkondlikud järelevalvekomiteed. Valdkondlike järelevalvekomiteede ülesanne on tagada asjaomaste programmide rakendamise üldine tulemuslikkus ja kvaliteet ning anda aru IPA komiteele. Nad esitavad IPA järelevalvekomiteele eelkõige andmed programmide rakendamise käigu kohta, sealhulgas saavutatud tulemuste, rahalist rakendamist

käsitlevate näitajate ja teiste tegurite kohta, ning nende eesmärk on programmide rakendamist tõhustada.

2007. aastal ükski järelevalvekomitee ametlikult kokku ei tulnud, sest esimesed IPA programmid võeti vastu alles 2007. aasta lõpus ja nende rakendamine ei olnud veel alanud. I, III, IV ja V rahastamisvahendi kõikide programmide valdkondlikud järelevalvekomiteed kohtusid aga 2007. aasta novembris ja detsembris mitteametlikult enne asjaomaste raamlepingute ja rahastamislepingute allkirjastamist. Horvaatias, Türgis ja endises Jugoslaavia Makedoonia Vabariigis moodustatakse valdkondlikud järelevalvekomiteed ja IPA järelevalvekomitee eelduste kohaselt 2008. aasta kevadel.

IPA rakendusmäärus sätestab, et **tsentraliseeritud ja rahvusvaheliste organisatsioonidega ühiselt** toimuva halduse korral võib komisjon võtta kõik meetmed, mida ta peab vajalikuks asjaomaste programmide järelevalveks. IPA projektide järelevalvet 2007. aastal ei toimunud, sest IPA 2007. aasta programmid võeti üldjuhul vastu alles aasta lõpus ja nende tegelik rakendamine algas alles 2008. aastal.

3.2. Hindamistulemused

Hindamise eesmärk on parandada ühenduse vahenditest antava abi kvaliteeti, tõhusust ja kooskõla ning programmide strateegiat ja rakendamist. Komisjon teostab mitmeaastaste suunavate kavandamisdokumentide üle korrapäraselt eelhindamist.

Programmide suhtes teostatakse eelhindamist, vahehindamist ja vajadusel järelhindamist kooskõlas komisjoni määruses (EÜ) nr 718/2007 artiklis 21 iga IPA rahastamisvahendi kohta kehtestatud erisätetega. Programmi rakendamise ajal viiakse läbi vähemalt üks vahehindamine, seda eelkõige juhul, kui programmi järelevalve käigus ilmneb olulisi lahknevusi algselt seatud eesmärkidest. Abi rakendamise järelhindamine on komisjoni ülesanne. Järelhindamine hõlmab iga IPA rahastamisvahendi kindlaksmääratavaid tulemusi. Rahvusvaheliste organisatsioonidega ühiselt toimuva halduse korral võib järelhindamise läbi viia koos teiste rahastajatega.

2007. aastal teostati III ja IV rahastamisvahendi mitmeaastaste rakenduskavade eelhindamist programmide vastuvõtmise lahutamatu osana vastavalt struktuurifondide suunistele ja nõuetele. Eelhindamine tehti ka kõikide V rahastamisvahendi vastuvõetud rakenduskavadele.

Muid vahe- ega järelhindamisi 2007. aastal ei tehtud, sest esimesed IPA programmid võeti vastu alles 2007. aasta lõpus ja nende tegelik rakendamine algab alles 2008. aastal.

4. RAHASTAMISE KOOSKÕLASTAMINE LIIKMESRIIKIDE JA KAHEPOOLSETE RAHASTAJATEGA

Enne III ja IV rahastamisvahendi mitmeaastaste programmide vastuvõtmist korraldas komisjon igas kandidaatriigis kohtumise liikmesriikide esindajate ja rahvusvaheliste finantseerimisasutustega, et esitleda programmide strateegiaid ja prioriteete ning tutvuda teiste rahastajate seisukohtadega. Kõnealused kohtumised olid eriti olulised liikmesriikide ja rahvusvaheliste finantseerimisasutuste rahastatavate nende programmide ja meetmete puhul, mis täiendavad IPA rahastatavaid programme või meetmeid, ning projektide puhul, mille rakendamiseks on vajalik kaasfinantseerimine.

13. detsembril 2007 korraldati ELi ja ELi-väliste rahastajate kooskõlastamiskoosolek, kus rahvusvahelised finantseerimisasutused osalesid vaatlajatena. Koosoleku eesmärk oli jagada teavet rahastajate prioriteetide ja tegevuse kohta IPA abisaajates riikides ning otsida täiendavaid meetmeid ja sünergiaid. Rahastajate vahelise kooskõlastamise tugevdamine oli IPA nõuete üks osa. Ühine eesmärk on suurendada kandidaatriikidele ja potentsiaalsetele kandidaatriikidele antava abi tulemuslikkust ja tõhusust, suurendades vastastikust täiendavust ja vältides kattuvusi.

Rahastajate kooskõlastamiskoosoleku peamised järeldused olid järgmised:

- rahastamise parem kooskõlastamine on rahastajate tegevuse üks prioriteete. Eriti tõendas koosolek, et komisjoni, ELi liikmesriikide ja ELi-väliste rahastajate tegevuse tõhusaks kooskõlastamiseks on vaja kahepoolset kooskõlastamist, mille käigus sidusrühmad arutavad oma programme ja prioriteete;
- nii abisaajates riikides kui ka Euroopa tasandil on rahastamise kooskõlastamises saavutatud olulist edu. Koosolekul saadud tagasisides rõhutati, et 2007. aasta jooksul sisse seatud IPAGA seotud konsulteerimisprotsess toimib üha paremini, eriti abisaajates riikides kohalikul tasandil;
- abi mõju maksimeerimiseks on hädavajalik, et abi haldamise eest vastutaksid abisaajad riigid. Rahastajate tegevuse kooskõlastamine on lõpuks abisaajate riikide asutuste ülesanne, kuigi rahastajad annavad omapoolseid juhiseid ja abi. Selleks tuleb tugevdada abisaajate riikide suutlikkust vastutus enda peale võtta.

5. KOOSKÕLASTAMINE EUROOPA INVESTEERIMISPANGA (EIP) JA RAHVUSVAHELISTE FINANTSEERIMISASUTUSTEGA

Rahvusvahelised finantseerimisasutused on oluliselt parandanud kandidaatriikide ning potentsiaalsete kandidaatriikide ja -territooriumide juurdepääsu rahastamisele ning võimaldanud neil alustada vajalikke investeeringuid. Samal ajal on abisaajad riigid olnud kohustatud vastu võtma usaldusväärse eelarve- ja rahapoliitika, et säilitada majanduskasvu. Nüüd põhjustab see olukorra, kus investeeringuvajadused on endiselt suured, kuid abisaajate riikide suutlikkus kanda üha kasvavat välisvõlga on saavutamas lage. Koos rahvusvaheliste finantseerimisasutuste laenudega ELi ja teiste rahastajate, sealhulgas liikmesriikide antud tagastamatud toetused on muutunud erasektori arengu, energiatõhususe investeeringute, infrastruktuuri parandamise ja ajakohastamise oluliseks ressursiks, koormamata abisaajaid riike seejuures ülemääraste võlgadega.

Komisjon on lubanud teha tihedamat koostööd EIP, EBRD, Euroopa Nõukogu Arengupanga ja teiste rahvusvaheliste finantseerimisasutustega, kes toetavad moderniseerimist ja arengut Lääne-Balkani riikides. Rahvusvaheliste finantseerimisasutuste nõuanderühma, mis on seotud rahvusvaheliste finantseerimisasutuste poolt 2006. aasta keskel allkirjastatud vastastikuse mõistmise memorandumiga, teine koosolek toimub plaani kohaselt 2008. aasta jaanuaris. Tehnilise töörühma koosolekud toimusid transpordi ja energeetika (2007. aasta septembris) ja keskkonna valdkonnas (2007. aasta oktoobris). Sotsiaalvaldkonna esimene kohtumine ei olnud 2007. aastal võimalik, vaid toimus 2008. aasta jaanuaris. Rahvusvaheliste finantseerimisasutuste kahepäevane kooskõlastuskohtumine, millel osalesid kõikide suuremate rahvusvaheliste finantseerimisasutuste, laienemise peadirektoraadi geograafiliste

töörühmade ja delegatsioonide, samuti asjaomaste peadirektoraatide esindajad, toimus 10.–11. detsembril 2007.

Peale selle lubasid komisjon, EIP, EBRD ja Euroopa Nõukogu Arengupank luua 2010. aastaks koos teiste rahvusvaheliste finantseerimisasutuste ja rahastajatega Lääne-Balkani investeerimisraamistiku, et veelgi edendada piirkonna sotsiaalmajandusliku arengu investeringute ühtlustamist ja asjaomast koostööd.

2007. aastal tehti koos rahvusvaheliste finantseerimisasutustega ka olulisi jõupingutusi kooskõlastamisstrateegia kindlaksmääramiseks. Eelkõige lepiti kokku keskenduda kolmele prioriteetsele valdkonnale: mikro-, väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted, energiatõhusus ja infrastruktuur. Põhjuseid, miks tehakse koostööd rahvusvaheliste finantseerimisasutustega ja kasutatakse lähiaastatel piirkondlikku lähenemisviisi, selgitatakse täiendavalt iga valdkonna puhul allpool.

- *I valdkond – erasektori arendamine:* pakkumise poolel osutati ELi varasemat abi mikro- ja väikeettevõtete rahastamisvõimaluste parandamiseks kõnealuses piirkonnas arvukate üksikute lepingute kaudu mitmesuguste rahvusvaheliste finantseerimisasutustega. 2005. aastal avati piirkondlik mitme rahastajaga algatus – Euroopa Kagu-Euroopa Fond (EFSE). Selle tulemusel koondati kogu piirkonna arvukad mikrokrediidilepingud üheks rahastamisvahendiks, mille tõttu varasem rahastamine muutus jätkusuutlikuks ja ka haldus tõhusus. EFSE kõige tähtsam külg on asjaolu, et ELi ja liikmesriikide toetusest tuleneva riskitagatisega meelitatakse erakapitali investeerima mikrolaenuadesse. Seni on EFSE toiminud edukalt.
- *II valdkond – energiatõhusus:* selle valdkonna eesmärk on edendada väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete ja avalike sektorite investeringuid energiatõhususse ja taastuvatesse energiaallikatesse, kapitaliseerides riiklikest programmidest toetatavaid meetmeid, mille eesmärk on i) tõsta üldsuse teadlikkust energiatõhususest ja energiasäästu võimalustest; ii) rakendada ehitiste energiatõhususe direktiiviga³ ning energia lõpptarbimise tõhususe ja energiateenustega⁴ (sealhulgas taastuvate energiaallikatega) seotud õigusakte. Peale selle vastab energiatõhususe investeringute edendamise soovitudele, mis esitati Euroopa Komisjoni Rohelises raamatus energiatõhususe kohta⁵ ja millega ergutatakse rahvusvahelisi finantseerimisasutusi pikaajaliselt rahastama investeringuid energiatõhususse.
- *III valdkond – infrastruktuuri investeringute edendamine:* piisavad infrastruktuurivõrgud ja teenused transpordi, energeetika, keskkonna ja sotsiaalvaldkonnas on piirkonna püsiva sotsiaal-majandusliku arengu ja stabiilsuse tagamiseks hädavajalikud. Abisaajate riikide ebapiisavad rahalised vahendid ning kogemuste puudumine rahvusvaheliste finantseerimisasutuste ja teiste rahastajate nõuetele vastavate projektide koostamisel on ühed peamised tegurid, mis takistavad infrastruktuuri parandamist. Piisavad investeringud infrastruktuuri on väga olulised tagamaks, et paljud sellised hädavajalikud teenused nagu veevarustus ja kanalisatsioon, küte, energiavarustus, transport, tervishoid ja haridus oleksid inimeste

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2002/91/EÜ, 16. detsember 2002.

⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2006/32/EÜ, 5. aprill 2006, mis käsitleb energia lõpptarbimise tõhusust ja energiateenuseid.

⁵ Kuidas saavutada vähemaga rohkem: roheline raamat energiatõhususe kohta. KOM(2005) 265 lõplik, 22. juuni 2005.

elutingimuste parandamiseks kättesaadavad. Selleks on vaja rahastamisvõimalusi. Kõnealuse valdkonna rakendamine kätkeb seega mitut sektorit ja mitut abisaajat hõlmava infrastruktuuriprojektide rahastamisvahendi loomist, millest toetatakse abisaaja riigi riikliku, piirkondliku ja kohaliku tasandi asutusi rahvusvaheliste finantseerimisasutuste ja teiste rahastajate rahastatavate infrastruktuuri investeerimisprojektide koostamisel ja rakendamisel. Kõnealune rahastamisvahend aitab kaasa koostööle ja kooskõlastamisele rahvusvaheliste finantseerimisasutustega; samuti aitab see saavutada mastaabiefekti, mobiliseerides infrastruktuuri-investeerimisprojektide koostamiseks ja toetamiseks vajalikku tehnilist pädevust, soodustab abisaajate koostöövõrgustike loomist ja oskusteabe vahetust ning võimendab rahvusvaheliste finantseerimisasutuste laene, mis täiendavad IPA riiklike toetusi. Sellega seoses tuleb infrastruktuuri-investeeringute edendamist ühtselt kooskõlastada ja arendada, et võtta arvesse allpiirkondlikku konteksti (st naaberriike, eriti naabruspiirkonda).